

УДК 347.78:004.738.5

Грігор'янц Галина Ігорівна,

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри права інтелектуальної власності та
корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГАРМОНІЗАЦІЯ ІНТЕРЕСІВ АВТОРІВ (ПРАВОВОЛОДІЛЬЦІВ) ІЗ КОРИСТУВАЧАМИ ТА ДЕРЖАВОЮ В ІНТЕРНЕТІ

Постановка проблеми. Загальна декларація прав людини та Конституція України закріплюють право вільного доступу людини до культурних цінностей та вільний розвиток своєї особистості, але при цьому також передбачає умову непорушності прав інших осіб та закріплює захист авторських прав на данні культурні цінності. Актуальність даної теми полягає саме у вирішенні проблеми досягнення компромісу інтересів суспільства з вільного доступу до культурних цінностей та інтересів авторів (правоволодільців) із отримання за це матеріальної та моральної вигоди.

Стан дослідження теми. Тема гармонізації інтересів учасників відносин в Інтернеті досліджується багатьма вченими, у тому числі: Ардановим О., Афанасьєвою К.О., Бааджи Н.П., Зражевською Т.Д., Стовпцем О.В., Харитоновною О.І., Чеботарьовим В., Штефан О. та ін.

Виклад основного матеріалу. Необхідно виділити основні засади взаємодії авторів (правоволодільців) із користувачами та державою: необхідність дотримання прав особи при охороні авторських і суміжних прав; забезпечення достатнього рівня запобігання піратству; відмова від збільшення санкцій за піратські дії; відмова від відповідальності користувачів піратської продукції; забезпечення достатнього рівня доступу суспільства до культурних, освітніх та наукових цінностей; забезпечення дотримання прав осіб на збереження конфіденційної інформації при використанні мережі Інтернет; зменшення цін на ліцензійну продукцію.

Оптимальний режим охорони інтелектуальної власності, ймовірно, забезпечується таким рівнем охорони, що, з одного боку, ефективно виконує функцію запобігання порушень прав інтелектуальної власності та стимулює здійснення інноваційної

діяльності, а з іншого – достатньою мірою надає суспільству вільний доступ до знань і технологій. У досягненні і збереженні цього балансу, мабуть, лежить ключ до розв'язання проблеми функціонування ефективної системи правової охорони інтелектуальної власності в умовах глобалізаційних процесів [1, с. 183].

Правовласники в більшості випадків не бажають йти на компроміс та досягати консенсусу з іншими верствами суспільства, оскільки боротьба з піратством перетворилася для багатьох з них на прибутковий бізнес. Автори не завжди підтримують позицію правоволодільця, оскільки матеріальна вигода для людей, які займаються творчістю, не завжди стоїть на першому місці. Визнання суспільства та слава – це деякі із моральних благ, котрі також потрібно враховувати, наприклад, при визначенні збитків від правопорушення, оскільки те ж саме піратство в Інтернеті деколи приносить користь та рекламує результат творчої діяльності автора.

Політика підвищення цін неактуальна та провокує заняття піратською діяльністю. При існуючій кількості об'єктів авторського права і суміжних прав та їх легкодоступності в Інтернеті недоцільним вважається встановлювати ціну, яка, навіть, вища, ніж у роки поширення дисків та касет (наприклад, пісня на iTunes коштує приблизно 1 долар США).

Захист авторських прав, який здійснюється бездумно і однаково для всіх, незалежно від економічного становища, зумовлює дискримінацію та суперечності між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються. Країни, що розвиваються, часто використовують технології розвинених країн і тому зацікавлені в поширенні технологічної інформації і знань. Неефективний механізм правової охорони інтелектуальної власності викликає

зростання цін і витрат, й індустріально розвинені країни втрачають інтерес до передачі технологій. Разом із тим, посилення захисту інтелектуальної власності породжує суперечності між створенням інновацій і жорсткістю захисту інтелектуальної власності. Захист інтелектуальної власності має видимі переваги, але його наслідки можуть породити безліч проблем для країн, що розвиваються [2, с. 140].

За таких умов не дивно, що виникають рухи боротьби із захистом та охороною авторських і суміжних прав, підтримуються піратські сайти та пропагується ідеологія вільного доступу до всіх об'єктів, що містяться в Інтернеті. Отже, одна із основних проблем, з якою зіштовхнулися всі держави при боротьбі з піратством – це підтримка мережевим суспільством піратів. Вона виражається у різноманітних діях. Наприклад, створення політичних рухів, спрямованих на боротьбу за вільний обмін інформацією в Інтернеті; масові протести на захист сайтів, які були закриті за розміщення неліцензійного контенту (наприклад, сайт EX.ua у 2012 році), атаки хакерів на сайти державних органів різних країн тощо. При цьому, підтримка піратства суспільством здійснюється як у законному форматі, так і навпаки, із застосуванням протизаконних дій. Однак, хибно стверджувати що всі користувачі Інтернету виступають за вільне розповсюдження контенту, є також і такі, що виступають на боці правоволодільців і авторів та підтримує їх.

Серед способів вирішення проблем гармонізації інтересів авторів і (або) правоволодільців та користувачів можливо виділити традиційні та нові.

До традиційних відносяться: відмова від посилення відповідальності за піратські дії; правове, соціальне, культурне виховання суспільства; реклама переваг ліцензійної продукції (якість, обслуговування та ін.); зменшення цін на ліцензійну продукцію; надання у безкоштовне використання певних творів науки виключно для цілей навчання; збільшення кількості сайтів і сервісів, які містять легальну продукцію; надання користувачам можливості ознайомлюватись з частиною твору перед покупкою; суспільні обговорення існуючих проблем.

До нових слід віднести: отримання прибутку завдяки використанню реклами, що супроводжує продукт; використання альтернативних методів вирішення спорів, пов'язаних з піратством в Інтернеті (наприклад, медіацію); використання краудфандінгових компаній (компаній зі збору коштів від користувачів на створення об'єкту авторського права чи суміжних прав); використання роялті за перегляд або скачування творів з мережі Інтернет.

Зазначимо, що це невичерпний перелік заходів, які б дозволили залучитися допомогою ко-

ристувачів у сфері охорони та захисту авторських і суміжних прав та забезпечити мінімальну кількість випадків незаконного копіювання і розповсюдження результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

З появою об'єктів авторського права у глобальній мережі у їхніх творців і правовласників виникли принципово нові проблеми, які потребують вирішення. Недосконалість законодавства, низький рівень правосвідомості у громадян, відсутність належного технічного обладнання, низький рівень обізнаності працівників у сучасних засобах захисту об'єктів авторського права в Інтернеті та багато інших причин створили ситуацію, в якій піратські дії в більшості випадків залишаються невиявленими та безкарними.

Початок третього тисячоліття засвідчив необхідність впровадження правових механізмів регламентації новітніх досягнень в усіх сферах людського життя. Актуальність даної проблеми зумовлена тим, що стрімкий розвиток досягнень у цифровій сфері випереджає процес розробки міжнародних і національних правових стандартів у даній сфері [3, с. 20]. Законодавче регулювання захисту об'єктів авторського права і суміжних прав потребує певних удосконалень.

Очевидним є те, що законодавство залишилося далеко позаду від інформаційного прогресу суспільства, а тому практично неможливим стало поширення діючих законодавчих норм на правовідносини, що виникають у цифрових мережах. Специфіка використання об'єктів, що поширюються за допомогою цифрових мереж, суттєво відрізняється від інших засобів використання творів, таких як передача в ефір, доведення до загального відома по кабелю та інші. Мережна комунікація відкриває нові засоби використання творів та об'єктів суміжних прав. Це означає, що і в законі повинні з'явитися нові поняття. Сьогодні трьома етапами використання об'єктів, що охороняються в цифровій мережі (запис на сервері – розповсюдження – поява на екрані монітора користувача) у діючому законодавстві відповідають лише дві правомочності (відтворення – доведення до загального відома – відтворення). Це призводить до подвійності трактування багатьох понять і на практиці дає змогу несумлінним користувачам обертати дану обставину на свою користь та уникати відповідальності за свої порушення [4]. Поширення норм різних галузей права на відносини в Інтернеті цілком нормальне явище, оскільки мережа містить майже всі ті відносини, які вже колись були врегульовані нормами законодавства. Необхідно при застосуванні даних норм враховувати специфіку Інтернет-відносин та на законодавчому рівні закріпити особливості та терміни, які характеризують їх. У науковій доктрині

наголошується на необхідності прийняття єдиного нормативного акту, який би регулював відносини в Інтернеті. Однак така позиція є спірною. Єдиний акт в цій сфері все одно не зможе охопити усі ті відносини та правопорушення, які здійснюються в мережі, тому доцільно приймати лише зміни та доповнення до уже чинного законодавства.

Багато людей в світі – незалежно від того, чи будуть вони оперувати поняттям «добросовісне використання» або будь-яким іншим визначенням – погодяться з пануючою в Сполучених Штатах думкою, що слід узаконити випадки приватного копіювання в некомерційних і освітніх цілях деяких творів, які охороняються авторським правом, таких, наприклад, як газетні і наукові статті. Якщо так, то чому б на рівні міжнародного режиму авторсько-правового законодавства не прийняти це, як дане, і не попрацювати над більш чітким формулюванням етичних кодексів, щоб допомогти людям розібратися у визначенні того, що є легальне і нелегальне копіювання? Іншими словами, чи не доцільніше розробити законодавство, відповідно до загальноприйнятого розуміння авторських прав, ніж займатися регулюванням законів на вищому рівні, але в суперечності з уявленнями про справедливість? Який з цих двох шляхів завоює загальне визнання і пошану до правового захисту авторських прав? Правовий захист авторства отримує набагато ширшу підтримку, якщо відповідатиме очікуванням людей і їх уявленням. Заборони раніше не спрацювали, не спрацюють вони і щодо авторського права в кіберпросторі [5, с. 6 – 7]. Методи заборони та суворих фінансових санкцій не здатні задовольнити не лише вимоги користувачів та їх прагнення до доступу до культурних цінностей, але й охорону інтересів авторів творів. Загалом більшість дослідників пропонує докладати зусиль в напрямках освіти, розвитку технологій та законодавства, а також співпраці не лише держав, а й творців та праволодильців із користувачами та державою. Особливу увагу слід приділяти моральним засадам використання результатів творчої діяльності, які б перешкоджали заняттю піратською діяльністю в Інтернеті – це один із основних напрямів боротьби із нею.

Висновок. Отже, необхідно визначити основні заходи боротьби з піратством, які дозволять гармонізувати інтереси авторів (праволодильців), користувачів та держави. В правовій сфері: визначити піратство, як правопорушення, що завдає значної шкоди інтересам авторів та (або) праволодильців у результаті використання (опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України та поширення) об'єктів авторського права і суміжних прав з метою отримання прибутку або іншої виго-

ди (у тому числі морального характеру); встановити відповідальність за піратство, яке завдало шкоду в особливо великих розмірах, в Кримінальному кодексі України (особливо великий розмір передбачає завдання збитків на суму від 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян). У Кодексі України про адміністративні правопорушення передбачити відповідальність за піратство, яке завдало шкоду у значних розмірах (значний розмір передбачає завдання збитків на суму від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян); у Законі України «Про авторське право і суміжні права» доповнити перелік умов вільного використання творів у мережі Інтернет (положенням про надання безоплатного або пільгового доступу до культурних та наукових творів у мережі Інтернет особам із обмеженими фізичними можливостями), передбачити перелік суб'єктів піратства у мережі Інтернет, у тому числі порядок надання інформації та особистих даних про користувачів провайдером.

В соціальній сфері: проводити уроки та семінари, роз'яснюючи негативний вплив піратства на сферу авторського права і суміжних прав в учбових закладах; підвищувати правову обізнаність громадян щодо захисту, охорони авторських і суміжних прав в Інтернеті та відповідальності за правопорушення в даній сфері; проводити обговорення із суспільством про можливості вільного доступу до творів науки, літератури і мистецтва (особливо доступ до таких творів громадян з обмеженими фізичними можливостями).

В економічній сфері: створити умови, які б робили економічно не вигідним піратство в цій сфері, наприклад, зниження вартості ліцензійної продукції; передбачити якісне і безоплатне обслуговування осіб, які придбали дану продукцію законно, можливість покупки наступних товарів зі знижкою; продаж лише якісної продукції з можливістю ознайомитися з певними фрагментами перед купівлею; авторам та (або) праволодильцям необхідно пристосовуватися до умов сучасності і використовувати інші бізнес-моделі (наприклад, заробляти на розміщенні реклами, яка буде супроводжувати їх ліцензійний продукт).

Використовувати методи краудфандінгу – системи забезпечення створення твору на основі добровільних пожертв користувачів, даний метод дійсно актуальний та дозволяє визначити суспільні вподобання та створити твір, не витрачаючи власні кошти.

Надання розвинутими країнами допомоги та співробітництво з країнам, що розвиваються: порад із вдосконалення законодавства, налагодження системи органів з охорони та захисту авторських і суміжних прав, обмін практикою, навчання

персоналу, надання технічного сприяння, а не накладення великих санкцій, які лише сприяють підвищенню рівня піратства.

Поширювати практику використання ліцензій Creative Commons.

Для попередження піратських дій щодо об'єктів авторського права і суміжних прав в Інтернеті пропонується використовувати метод авторизації через Інтернет, ліцензійні угоди, цифрові водяні знаки, надання безоплатної версії програми на певний строк та програмні методи охорони

(такі як шифрування та заплутування програмного коду). Більшість названих прийомів може слугувати також спрощенню процесу доказування у суді.

Можливим варіантом майбутнього регулювання відносин розповсюдження легальних примірників творів може бути система оплати безлімітного доступу до творів, яка включається до суми сплати за користування Інтернетом. Однак такий метод пов'язаний із складнощами розподілу гонорарів між правовласниками та авторами, та технічними методами захисту, які необхідно використовувати для подальшої охорони продукту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стовпець О.В. Суперечності системи охорони права інтелектуальної власності в умовах глобалізації // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 2. – С. 180 – 184.
2. Мирских И.Ю. Охрана интеллектуальной собственности в условиях глобализации // Вестник Пермского университета. Юридические науки. – 2012. – № 3. – С. 138-144.
3. Арданов О. Розвиток партнерства для подолання цифрового піратства в мережі Інтернет // Інтелектуальна власність. – № 8. – 2010. – С. 20 – 30.
4. Афанасьєва К.О. Видавниче піратство в Інтернеті: український контекст. – Режим доступу: <http://pravo-media.at.ua/publ/7-1-0-6>.
5. Нагорняк Г.С. Захист інтелектуальної власності у сфері цифрової передачі даних // Науково-практичний семінар: Українські репозитарії відкритого доступу: проблеми, досвід, перспективи, ТНТУ, 18 листопада 2010 р.: тези доповіді. – Тернопіль, 2010. – С. 1–7. – Режим доступу: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/662>.

Грігор'янц Галина Ігорівна

ГАРМОНІЗАЦІЯ ІНТЕРЕСІВ АВТОРІВ (ПРАВОВОЛОДІЛЬЦІВ) ІЗ КОРИСТУВАЧАМИ ТА ДЕРЖАВОЮ В ІНТЕРНЕТІ

Стаття присвячена пошуку варіантів вирішення проблеми досягнення компромісу інтересів суспільства з вільного доступу до культурних цінностей та інтересів авторів (правоволодільців) із отримання за це матеріальної та моральної вигоди.

Ключові слова: піратство, піратська діяльність, автор, правоволодільці, користувачі, авторське право та суміжні права, порушення авторських та суміжних прав.

Григорьянц Галина Игоревна

ГАРМОНИЗАЦИЯ ИНТЕРЕСОВ АВТОРОВ (ПРАВООБЛАДАТЕЛЕЙ) С ПОЛЬЗОВАТЕЛЯМИ И ГОСУДАРСТВОМ В ИНТЕРНЕТЕ

Статья посвящена поиску вариантов решения проблемы достижения компромисса интересов общества для свободного доступа к культурным ценностям и интересов авторов (правообладателей) по получению за это материальной и моральной выгоды.

Ключевые слова: пиратство, пиратская деятельность, автор, правообладатели, пользователи, авторское право и смежные права, нарушение авторских и смежных прав.

Hrihoriantz Halyna Igorivna

HARMONIZATION THE INTERESTS OF AUTHORS (RIGHTHOLDERS) WITH USERS AND STATE ON THE INTERNET

The article is devoted to the search for solutions to the problem of achieving a compromise of the interests of the society for free access to cultural values and the interests of authors (rightholders) in obtaining material and moral benefits.

Keywords: piracy, pirate activity, author, rightholders, users, copyright and related rights, violation of copyright and related rights.